

อาหารสมอง วีรกร ตรีเศศ

รู้จัก endowment effect

เมื่อสิ่งมีค่าที่มีอยู่ดั้งเดิมราคาสูงขึ้น การขายไปย่อมน่ากว่าไรมาสู่เจ้าของ แต่ในความเป็นจริง เจ้าของก็มักไม่ยอมขายสิ่งนั้น ทั้งๆ ที่เห็นกำไรอยู่ข้างหน้า เศรษฐศาสตร์เรียกความรู้สึกติดกับสิ่งของนั้นอย่างไม่มีเหตุผลว่า endowment effect

เราเคยเห็นคนรักรถคันเก่า ถึงแม้จะมีรถคันใหม่ก็ไม่ยอมขายคันเก่า เก็บไว้ขับ ลูบๆ คลำๆ ประหนึ่งว่ามันเป็นลูกหรือญาติมิตรที่ไม่อาจพรากจากกันได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ endowment effect อีกนั่นแหละ

นักจิตวิทยาบอกว่าใครก็ตามที่อยู่ที่ใดนานถึง 6 เดือนแล้ว ถึงแม้ที่อยู่นั้นจะไม่สะดวกสบายนัก แต่ก็มักจะไม่ค่อยยอมย้าย เพราะเคยชินกับที่อยู่นั้น การรู้สึกยึดติดกับที่อยู่ก็คือรูปแบบหนึ่งของ endowment effect เช่นกัน

endowment effect ไม่ทำร้ายใครก็จริง แต่อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้กลไกตลาดหรือมือที่มองไม่เห็นไม่ทำงานดังที่หวังก็เป็นได้ จนตลาดขาดสิ่งที่เรียกว่าประสิทธิภาพ (efficiency) ไป

กลไกตลาดเป็นสิ่งอัศจรรย์ ในวันวาเลนไทน์ที่นิยมซื้อกุหลาบแดงกัน ในเศรษฐกิจที่มีกลไกตลาดเสรี ไม่มีใครวางแผนว่าจะต้องมีการผลิตดอกกุหลาบแดงขึ้นมากี่ดอกสำหรับคนกรุงเทพฯ และเมืองต่างๆ ไม่มีใครวางแผนว่าใครจะเป็นคนปลูก ปลูกที่ไหน ใช้น้ำอย่างไร ปลูกแล้วใครจะเป็นคนขนไปขาย และไม่มีใครวางแผนว่าดอกกุหลาบจะถูกนำมาวางขายหน้าตลาด หน้าโรงเรียน หรือหน้าบริษัทอย่างไร และเป็นจำนวนเท่าใด

อย่างไรก็ดี ทุกคนก็สามารถซื้อดอกกุหลาบได้ตั้งใจ โดยไม่มีใครเป็นคนวางแผนหรือกำหนดการกระทำต่างๆ เพื่อให้ทุกคนสามารถซื้อดอกกุหลาบได้ กลไกตลาดเป็นสิ่งที่บันดาลให้มันเกิดขึ้นทั้งสิ้นอย่างน่าอัศจรรย์ใจ

จะเอาอีกตัวอย่างที่สำคัญว่าการสามารถซื้อดอกกุหลาบแดงในวันวาเลนไทน์ก็ได้ ชาวที่เรากินทุกวันก็เกิดขึ้นเพราะกลไกตลาดเป็นผู้บันดาลอีกเช่นกัน เกษตรกรไทยมีความชำนาญในการผลิตข้าวมาติดต่อบรรพ์ มีน้ำมีที่ดิน เมล็ดพันธุ์ และมีแรงจูงใจในการได้ผลตอบแทน ถึงแม้ว่าจะต่ำก็ตามที

เกษตรกรส่วนหนึ่งปลูกข้าวเพื่อความมั่นใจในการอยู่รอดโดยเก็บไว้กินเอง หากเหลือก็จะขายเพื่อหาเงินสดมาใช้ เกษตรกรอีกส่วนหนึ่งปลูกเพื่อขายเพราะสามารถปลูกได้หลายรอบในหนึ่งปีในเขตชลประทานน้ำดี ถ้าหากปีใดราคาข้าวไม่ดี ในปีต่อไปก็อาจหันไปปลูกพืชอื่นแทน เมื่อปริมาณข้าวออกสู่ตลาดน้อยลง ราคาข้าวก็จะขยับสูงขึ้น ดึงดูด

ใจให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าวให้เกินกว่าไว้บริโภคเองอีกครั้ง

ตัวอย่างของมอเตอร์ไซค์ปากซอยก็เช่นกัน เมื่อตอนแรกเริ่มที่ผู้คนมาอยู่กันในซอยอาจมีมอเตอร์ไซค์ 10 คันมาวิ่งรับผู้โดยสาร แต่เมื่อวิ่งกันไปสักพัก แต่ละคนหลังจากหักค่าเชื้อ ค่าน้ำมัน ค่าผ่อนส่งรถ ฯลฯ ก็อาจเห็นว่าได้ผลตอบแทนต่ำกว่าไปทำงานในโรงงานซึ่งได้ค่าจ้างอย่างต่ำวันละ 180 บาท บางคนก็จะเลิกวิ่งรถและไปทำงานโรงงาน บางคนก็อาจไปวิ่งซอยอื่น จนในที่สุดอาจเหลือเพียง 4 คัน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการใช้บริการของคนในซอยพอดี

แต่ละคนใน 4 คนที่รับมอเตอร์ไซค์นี้ก็จะพอใจกับผลตอบแทนที่ได้รับจนไม่เปลี่ยน

น้ำจิ้มอาหารสมอง

You can't change where you started. But you can change the direction you are going. It's not what you are going to do. But it's what you are doing now that counts.

(Napoleon Hill)

คุณไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจุดที่คุณเริ่มต้นได้ แต่คุณสามารถเปลี่ยนแปลงทิศทางที่คุณกำลังเดินทางได้ สิ่งที่สำคัญไม่ใช่ว่าคุณกำลังจะทำอะไร หากคุณกำลังทำอะไรอยู่ต่างหาก

อาชีพ หรือไม่ไปวิ่งชอยอื่นและจะวิ่งในชอยนี้ไปเรื่อยๆ ทรายที่ ได้รับผลตอบแทนเพียงพอที่จะดึงดูดให้เขาวิ่งรดต่อไป

ทั้งหมดที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้นี้ กลไกตลาดทำงานอยู่เบื้องหลังทั้งสิ้น ถ้ากลไกตลาดทำงานในลักษณะนี้ก็เรียกว่ามีประสิทธิภาพอย่างไรก็ดี ถ้าเกิด endowment effect ขึ้น กล่าวคือ คนขับมอเตอร์ไซด์เกิดผูกพันกับการวิ่งชอยนี้เป็นพิเศษ (อาจด้วยชอบสาวบางคนในชอย ชอบความรุ่มร้อนของชอยเป็นทาสของความเคยชิน) ถึงแม้จะขาดทุนก็ยังคงวิ่งอยู่

เช่นนี้ก็ขาดประสิทธิภาพเพราะถ้าแม่ไปวิ่งชอยอื่นที่ขาดรถก็จะสามารถสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคได้ดีขึ้น ตัวเขาเองและคันอื่นก็จะไม่ต้องนั่งตบยุงคอยผู้โดยสารเกินกว่าเหตุ

และตัวเขาเองก็จะได้รับผลตอบแทนสูงขึ้นด้วยจากการที่รถได้วิ่งอย่างคุ้มกับที่ซื้อมา

Endowment effect โดยแท้จริงแล้วจึงอาจเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของกลไกตลาด ถ้ามันสมาชิกแต่ละคนตอบรับต่อแรงจูงใจอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่มีความ

รู้สึกยึดติดกับสิ่งที่ตนเองมี หรือคุ้นเคยแล้ว กลไกตลาดก็จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้

ใครที่เข้าใจอิทธิพลของ endowment effect จนสามารถเอาชนะความรู้สึกผูกพันได้แล้ว ก็สามารถหาประโยชน์จากกลไกตลาดได้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น หากบ้านมีมูลค่าสูงขึ้นมา และสามารถเอาชนะ endowment effect ได้ก็อาจขายบ้านนั้น เอาเงินไปซื้อบ้านอีกหลังหนึ่งที่อาจอยู่ไกลออกไปบ้าง และมีเงินก้อนใหญ่ก้อนหนึ่งเหลือเป็นเงินลงทุน

คนส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถหาประโยชน์จากบ้านที่มีมูลค่าสูงขึ้นมาได้ก็เพราะไม่อาจหักใจเอาชนะ endowment effect ได้ เคยชินและรักถิ่นที่ เคยอยู่มานานจนไม่ได้คิดถึงการขายบ้านเพื่อทำกำไร ความเป็นมนุษย์เช่นนี้จึงทำให้หลายคนไม่รวยแต่ก็มีความสุขในชีวิต

endowment effect อธิบายว่าทำไมบางคนจึงเก็บเฟอร์นิเจอร์เก่าไว้จนรกบ้านเพราะมีความหลังกับมันและไม่อาจทำใจทิ้งมันได้ เก็บสะสมไว้เพราะรักผูกพันจนบ้านไม่มีหน้าตาเหมือนบ้านในละครโทรทัศน์ตอนหัวค่ำเลย

ถึงแม้ endowment effect จะไม่ช่วยทำให้ตลาดทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ก็ไม่สามารถกล่าวโทษมันได้ เพราะมันเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ ●

เครื่องเคียงอาหารสมอง

นักเศรษฐศาสตร์ถูกส่งไปยังเกาะที่ผู้คนอยู่แบบสบายๆ ในทะเลแคริบเบียน เพื่อสอนให้ชาวเกาะรู้จักไอเดียเกี่ยวกับประสิทธิภาพและการจัดการที่ดี ในตอนปลายวันแรกเขาก็พบชายพื้นเมืองคนหนึ่งนั่งสงบอารมณ์อยู่บนระเบียง พร้อมกับเบียร์ในมือ

เขาอธิบายว่าถ้าคนเราทำงานประจำก็จะมีชีวิตที่ดีขึ้น ชายคนนั้นก็ถามว่า "ทำไม" "เพราะคุณจะได้มีเงิน" "ผมจะต้องการเงินไปทำไม" ชายคนนั้นถาม "ก็ถ้าหากหาเงินได้มากแล้วก็ได้เกษียณอายุ และไม่ต้องทำงาน"

ชายคนนั้นก็ตอบว่า "แต่ตอนนี้ผมก็ไม่ต้องทำงานแล้วนี่"

ลองสามีมารยาไปเที่ยวเยรูซาเลม ภรรยาเกิดหัวใจวายตาย พนักงานจัดการศพบอกว่าหากส่งร่างเธอกลับต้องจ่าย 5,000 เหรียญ แต่ถ้าฝังที่นี่ก็แค่ 500 เหรียญเท่านั้น สามียืนยันว่าจะส่งร่างเธอกลับ เจ้าหน้าที่ผู้อยากทำธุรกิจก็บอกให้คิดดูให้ดีนะ แพงกว่ากันตั้ง 10 เท่า ฝังที่นี่ก็แล้วกัน สามียังยืนยันเหมือนเดิม

เจ้าพนักงานชักโมโหก็ถามว่า "ขอถามหน่อยเถอะ ท่านรวยนักหรือจึงไม่ยอมให้ฝังที่นี่"

สามีตอบว่า "ไม่รวยหรอก แต่ผมก็มีเหตุผลของผองเอง ถ้าได้ว่านานมาแล้ว ชายคนหนึ่งถูกฝังที่นี่ แล้วก็ฟื้นขึ้นมาใน 90 วัน" ●